

800 ljet crkva na Brigu sv. Martina

Na Brigu sv. Martina u benediktinskoj nadoplatiji Pannonhalma su počele svetačnosti na jubilej 800 ljet bazilika sv. Martina, ka postoji u današnjem vidljivom ostvarenju od 1225. ljeta.

PANNONHALMA – Nadoplatija Pannonhalme kani svetačnost pokazati na jedinstveni značaj i jerb benediktinske zajednice u Madjarskoj. Jubilej je otvorila predsjednica Madjarske države Katalin Novák konstatacijom: „Ugarskoj je potribna Pannonhalma“.

Na kulturnom polju duhovnosti ima Pannonhalma i za nas GH veliki značaj i zato se i mi spominjamo toga značajnoga jubileja akoprem je Pannonhalma ispala iz našega austrijskoga vidokrug.

Opatiju je po osnivačkoj povolji benediktinskoga samostana in monte sancto postavio prvi ug. kralj sv. Štefan I. (1000.-1038.) obiljnom kraljevskom darovnicom, ku su onda proširivali i drugi vladari sve do raspada kraljevine 1919. Stara crkva u romanskom stilu je u mjesni borba oko 1200. i samostan zrušeni, a nova crkva u gotičnom je sačuvala neke elemente sve do danas. Zadnji obnovitelj je bio Ferenc Storno (1868.-1886.).

Tatari (1241.), Turki (1523., 1683.) kot i carski vojnaci za vrime vjerskih bojev su teško uškodili crkvu i samostan. Po PSB je bila utočišće kraljevske familije, ka je odanle morala engleskom vojnom pratnjom u egzil na Madeiru. Danas opatija, nakon komunističkoga režima, stoji kot čvrsti stup vjere, izobrazbe mladine (gimnazija) i duhovnoga života. Za gimnaziju bi se moralo dodati da je komunizam ukinuo sve privatne vjerske škole u Madjarskoj i ostavio za zliku za svaki duhovnički red samo jednu školu, to je bila i benediktinska. Nastala je kuriozna situacija da su najveći komunistički bonceni slali svoju dicu tamo ar su znali poškom da ćedu dostat prvo-razrednu izobrazbu.

Benediktinski samostan, gimnazija i crkva na Brigu sv. Martina.

foto: Civertan Grafikai Stúdió

I od naših Hrvatov je priličan broj pristupio uglednoj benediktinskoj družbi u Pannonhalmi. Najbolji primjer za to je nam svim poznati P. Augustin Blazović iz Frakanave (1921.-2004.), ki je i u Madjarskoj ali isto tako i u Austriji/Gradišću držao visoki stupanj duševne pastotacije, književne riči i dostojanstva našega naroda.

Znam da nije on jedini, od 1784. ljeta imamo stalno do raspada Monarhije naših benediktincev na Svetom Brigu: tako Jakab Lukács iz Fileža (1784.-1835.); Strommer Gál Márton (1813.-1867.) iz Frakanave; Kruesz Krizosztom Károly (1819.-1861.) iz Celindofa; Koltai Irén József 1844.-1874.) iz Frakanave; Osztovics

Gellért Dániel (1852.-1917.) iz Širokana; pod družbom u Pannonhalmi u Zalaapáti: Tomsich László József (1812.-1887.) iz Fileža; Sarudi (Strommer) Viktorin Ignác (1875.-1948.); Rezner Tibols Gábor (1874.-1942.) iz Frakanave; Blazovich Jákó Fülöp (1886.-1952.) iz Frakanave; Kuzmich Virgil Lajos (1891.-1940.) iz Štikaprona; Grubich Lázár János (1892.-1921.) iz Kalištrofa; Grassanovics Leó József (1900.-1983.) iz Harastina i morebit i još ki drugi za kojega ni ne znamo.

Dosta veliki broj (Bijelo Selo, Čunovo, Filež, Koljnof, Pervane, Petrovo Selo, Prisika, Sepetnek, Štikapron, Šušev, Unda, Vedešin, Veliki Borištof,) je došao na novicijat ali nije

izdržao i napustio red.

Od naših benediktincev bi posebno morali istaknuti: Krizostoma KRUESZA (1819.-1861.) porijeklom iz Celindofa, komu je poklonjena i posebna monografija pod naslovom Pannonhalmi főapátok 1. od Sólomos László Szilvesztera, Budapest, 1990. Nadopat je bio od 1865. do 1885. i ostavio brojne dokumente, spise, prodi, rasprave filozofsko literarnoga karaktera u latinskom, madjarskom.

Posebnim ponosom spominjaju benediktinci Jakoba Filipa Blazovicha (1886.-1952.) iz Frakanave kot odgojitelja kraljevske dice Karla IV. u Lequettiau, čega se i kraljevski nasljednik Otto rado spominje (2004.). Brojne su mu i rasprave u redovničkom časopisu „Pannonhalmi Szemle“ od 1931. do 1943., kod kojega časopisa je jedno vrime bio i urednik.

Blazović, Rezner, Mogyorósi

Ne u posljednjem redu moramo istaknuti P. Augustina Franju Blazovića (1921.-2004.), odgojitelja svećeničkoga podmlatka, književnika, pisatelja znansstvenih doprinosev, čije djelovanje smo mogli i sami pratiti u Beču i Gradišću med nami od kada je 1949. došao u Austriju. Uz svoju profesuru za matematiku u Budimpešti je obranio disertaciju u Beču pod naslovom Soziologie des Mönchtums und der Benediktinerregel, objelodanjeno u Beč u 1954. u Herder nakladi. Zvana toga je imao velike zasluge kot upravljajč benediktinskih dobar na Zapadu, ke komunistička država nije mogla posvojiti. Njegova pismena ostavščina se čuva u redovničkom arhivu u Pannonhalmi.

Bogata i za nas gradišćanske Hrvate važna biblioteka u Pannonhalmi. foto: Barbara Weibel

Kot upravljač benediktinskih dobar na glasu je bio Tibold Gabriel Rezner (1874.-1942. iz Frakanave.

A k svemu tomu moramo istaknuti da se naša najveća znanstvena biblioteka nalazi u Pannonhalmi pod natuknicom „Miloradich könyvtár“ u koj ima znanstveno znamenitih izdanj iz matematike, fizike, filozofije, sociologije, oko 2.000 svezak. Miloradić je poklonio svoje knjige iz literature Martinu Meršiću st. ki je u VB imao

tzv. „narodnu biblioteku“.

Još puno svega bi se moglo istaknuti, kot je to knjiga Rukopisne prodike iz Pannonhalme od prof. Istvána Nyomárkayja i Istvána Víga, *Željezno 2005.*, izdanje ZIGH. Znamo ali da je i prof. László Hadrovics istraživao u i za nas bogatoj knjižnici i arhivu u Pannonhalmi.

Nažalost se po raspadu A-U Monarhije presuši naš prilaz med ugarske benediktince i jedva moremo koga najti med njimi iz našega narodnoga tije-

la. Jedan od zadnjih ki ima veze s tim renomiranim redom je Koljnofac Mogyorósi Ányos Márk (*1987.) sa službenim mjestom u Tihanyu.

Sa svojim duhovnim i praktičnim djelovanjem po geslu Ora et labora (Moli i djelaj!) su benediktinci, med njimi i naši Hrvati, pratili, pomagali, podučavali, tolili od svojega početka vjernike i zato nisu samo jako zaslužni za Ugarsku/MadjarSKU nego i za naš narod. NB

kkkomentar
KRISTIJAN KARALL

Novi školski pokus u gimnaziji Gornja Pulja je jako zanimljiv. Tako kot rič zanimljivo more za sve moguće stati, tako je bilo i predstavljajnje ovoga novoga predmeta za 1. i 2. razrede. Uključiti sve narodne grupe Gradišća a isto tako i nimški dijalekt hijanciški gluši nemoguće, a to sve u okviru od dvih školskih uri tajedno.

Želja za modernom nastavom hrvatskoga jezika pokaže na već mjesti nedostatke obrazovnoga sistema. Da se ov pokuz realizira su dva faktori važni: Prvič se mora dost dice navjiti, a drugič mora imati škola dovoljno širok kontingent ur, da more i vlašći razred s ovim pokusom otvoriti. Ovde ne pos-

51. Tjedan hrvatske knjige u Vancouveru

VANCOUVER – Jedna od najstarijih kulturnih manifestacijov Hrvatov u Sjevernoj Americi je Tjedan hrvatske knjige u Vancouveru ki se tradicionalno održava od 1973. ljeta, a organizira ga Društvo prijatelja Matice hrvatske, ko je osnovano u ljeti kada je djelovanje Matice hrvatske bilo zabranjeno u Hrvatskoj od strane komunističkoga režima. Društvo se bavi očuvanjem i promicanjem hrvatskoga jezika, kulture i tradicijov u zapadnoj Kanadi i Britanskoj Kolumbiji.

Tjedan hrvatske knjige održava se u knjižnici Društva, dvorana Hrvatskoga kulturnoga centra i hrvatske färe Prečistoga srca Marijinoga u Vancouveru. Člani društva imaju priliku iskazati svoj talent kroz djelovanje književne, glazbene i likovne sekcije. Gosti predavači Tjedna hrvatske knjige su uglavnom istaknuti hrvatski domoljubi, intelektualci i predstavniki književnoga i kulturnoga života iseljeničtva i domovine.

Uz predavanja i tribine uglednih gostov iz Domovine na različite književne, znanstvene i društveno-političke teme stvaraju se snažnije poveznice i doprinosi očuvanju i njegovanju hrvatskoga jezika u zapadnoj Kanadi. Takaj organiziraju se izložbe knjig i likovnih djel, nastupi zborov i drugih hrvatskih kulturno-umjetničkih društav Vancouvera.

51. Tjedan hrvatske knjige održan je od 12. do 14. novembra 2023. a gošća je bila gospodja Anita Martinac, hrvatska književnica i braniteljica iz Mostara, ka je održala emotivna i snažna predavanja o značajni tema iz povijesti i kulture sjećanja, ter predstavila svoje povijesne romane i poeziju.

Svaki večer s drugim težišćem

Prvi večer književnica Martinac govorila je o Povijesni tema u hrvatskoj književnosti s osvrtom na povijesne romane *Medaljon* (tema škripari), *Posljednji* (tema Bleiburg) i *Od Franje do Franje* (stoljeće hrvatske povijesti s osvrtom na tri boje u 20. stoljeću). Posebno je bio zanimljiv drugi večer ki je bio posvećen Domovinskomu boju ter sudjelovanju žen u Domovinskom boju s osvrtom na roman *Grad bez ptica*.

Poslidnjega dana predavanj tema je bila Kultura sjećanja i spomen na hrvatske žrtve Drugoga svitskoga boja i pobojnoga časa (porača), s osvrtom na izgradnju popisa žrtav (žrtvoslovi u BiH) i izgradnju spomen područja Groblje mira – Bile. Na završetku svakoga predavanja književnica Anita Martinac čitala je zavičajnu, domoljubnu, duhovnu i ljubavnu poeziju, ter dojmljivim nastupom razgalila srca gostov ter potakla na čitanje predstavljenih djel.

Takaj u programu su sudjelovali gosti: gospodja Katarina Pejaković iz Vancouvera ka je predstavila novi roman Kuma, gospodja Suzana Tkalčić iz Los Angelosa, ka se je predstavila svojom domoljubnom poezijom i gospodin Zoran Sova iz Las Vegasa, ki se je predstavio knjigom za dicu Svijet mašte. Prvi večer programa uveličao je ženski zbor Jele ki predvodi gospodj Jelica Pavlović u pratnji Tvrtka Grubešića, hrvatskoga glazbenika iz Vancouvera. Pohodniki svih trih dan mogli su pogledati i izložbu knjig.

Moderator svih večeri bio je predsjednik Društva Davor Razlog, ki se na koncu zahvalio gostom na izvrsnom programu, ter članom i upravi Društva u organizaciji, kao i svim pohodnikom. Istaknuo je značaj suradnje s drugimi hrvatskimi organizacijami ke su pomogle ov važan događaj a to su hrvatska fara Prečistoga srca Marijina, Hrvatska škola, Hrvatski kulturni centar u Vancouveru, Ujedinjeni kanadski Hrvati ogranka Kralj Tomislav, Hrvatski radio i televizija Vancouver, Mediagraphics i Sena Travel a posebno sponzori Mainland Plumbing and Heating, Oxford Animal Hospital, Metrowest Plumbing and Heating i Državnom uredu za Hrvate izvan RH uz čiju potporu se i održao 51. Tjedan hrvatske knjige.

ANITA MARTINAC/HN

mi4mi

toju fiksno rezervirane ure za narodne grupe – iako je dvojezična nastava dio zakona.

Druga stvar je broj dice. Gimnazija će na svaki način opstati, ali sridnja škola ne. Aktivno vabljenje med Hrvati za ov novi pokus je istovrimeno aktivno djelovanje protiv dvojezične sridnje škole u Velikom Borištofu.

U smislu prave integracije bi ov pokus mi4mi morao biti obavezan predmet za sve gimnazijalce. Tako bi na igrajuć način i pozitivnimi spominki bile predstavljene sve narodne grupe svim školarom ki idu u gimnaziju, čiji cilj je čim širja opća izobrazba. A onde bi moralo biti važno da se dobro pozna i regija, susjedi i jeziki te regije. Ovo bi bio hrabar i po mojem mišljenju važan i potriban korak, koga bi mogao direktor načiniti. O narodni grupa se aktualno čuda govori, ovo bi bio jasan znak priznanja i poštivanja.